

GUSZTI

TISZTELGÉS AUGUSZTINOVICS MÁRIA EMLÉKE ELŐTT

EGY ALAPMŰ, AMIT MINDENKINEK ISMERNIE KELLENE

November 21-én, pénteken meghalt Augusztinovics Mária közgazdász, sokunk példaképe, tanára és barátja. A hétvégén újraolvastam Guszti egyik cikkét, ami 2005-ben jelent meg a Közgazdasági Szemlében „Népesség, foglalkoztatottság, nyugdíj” címmel.

Ez a cikk kötelező olvasmány kellene, hogy legyen, nemcsak a nyugdíjrendszerrel foglalkozó kutatók, politikusok és egyéb közéleti szereplők számára, de mindenkinek, aki „csak” értelmesen szeretne beszélni erről a kérdéstről. Jó lenne, ha megállapodnánk abban, hogy ez az a szakmai minimum, amit mindenkinek ismernie kell, és hogy minden nyugdíjvitát kizárólag ezekről az alapokról lehet indítani. Lehet persze vitatkozni vele, lehet talán itt-ott pontosítani, de nem lehet nem ismerni, és nem lehet nem reflektálni rá.

GYEREKSZÁMTÓL FÜGGŐ NYUGDÍJ: JÓ ÖTLET EZ?

A Népesedési Kerekasztal például idén nyáron felvetette (a KDNP támogatásával), hogy a családok védelme és az „öregedő társadalom” nyugdíjrendszerének fenntarthatósága érdekében össze kellene kapcsolni a gesztációt (gyereknevelés) és a nyugdíjrendszert oly módon, hogy a nyugdíj összegét a sikeresen felnevelt gyermekek számától kellene függővé tenni.

A részleteket még nem dolgozták ki, és könnyen lehet, hogy az egészből nem lesz semmi, de nem árt, ha a javaslat fényében átismételjük, hogy mit tanultunk Augusztinovics Máriától.

- Általános tendencia a világban, hogy a jólét és a várható élettartam növekedésével csökken a termékenység. Összességében ez egy rendkívül pozitív folyamat, hiszen átvezet abból a rendszerből, ahol sok gyerek születik, nyomorog és hal meg fiatalon, egy olyanba, ahol kevesebben születnek, de emberhez méltóan és sokáig élnek. Érdekes módon ezt a folyamatot nem befolyásolja sem a válás, sem a propaganda, ahogy azt *Hans Rosling* fantasztikusan illusztrált TED-előadása is bemutatja.
- Hazánkban a népességszám évtizedek óta tapasztalt csökkenése is ebbe az általános tendenciába illik bele. Az elmúlt 100–150 évben ugyanis a várható élettartam jelentősen megnövekedett, ám a termékenység csak késve alkalmazkodott, így az eredeti állapothoz képest a '80-as évek elejére egy kissé „túlnépesedtünk” (a múlt század elején még csak kb. 5 millióan laktak a mai Magyarország területén). A termékenység várható további csökkenése miatt persze tényleg arra számíthatunk, hogy a jövőben a népesség tovább fog csökkenni, de ez csak a korábbi kilengés korrekciója lesz, így emiatt nincs értelme

„nemzethalált” vizionálni. Ha nem lesznek újabb demográfiai sokkok, akkor a népesség hosszú távon be fog állni egy alacsonyabb egyensúlyi szintre, úgy 8–9 millió körül.

- A népesség mellett, hogy fogy, kétségtelenül öregszik is. Ám emiatt sincs okunk pánikolni. Ha ugyanis a demográfiai függőségi rátát úgy definiáljuk, hogy egy aktív korúra összesen hány gyerek és idős jut, akkor azt tapasztaljuk, hogy ez a mutató a múlt század eleje óta nemhogy növekedett volna, de jelentősen csökkent, Guszti számításai szerint kb. 100 százalékról 64 százalékra. Vagyis nem a demográfia miatt megyünk tönkre.
- A nyugdíjrendszerek fenntarthatóságát sem az öregedés veszélyezteti, hanem az, hogy rendkívül alacsony az aktív korúak foglalkoztatása és termelékenysége. Egyrészt az aktív korúak jelentős része nem foglalkoztatott (rokkantak, háztartásbeliek, felsőoktatásban tanulók stb.). A foglalkoztatottak aránya jelenleg Magyarországon 60 százalék körül van, ami európai viszonylatban alacsonynak számít. Ennél is aggasztóbb azonban az, hogy ha a foglalkoztatottak csoportját tovább bontjuk – Guszti szóhasználata szerint – alfákra (akik egész évben folyamatosan legalább 8 órában dolgoznak) és bétákra (akik rész munkaidőben vagy csak alkalmasszerűen dolgoznak), akkor azt kapjuk, hogy az alfák aránya kevesebb, mint 50 százalék, ráadásul a béták foglalkoztatási sűrűsége nem haladja meg a 30 százalékot. Nos, emiatt már valóban kezdhetünk aggódni.
- A jelenlegi foglalkoztatási és jövedelmi viszonyok mellett a mai aktív korúak nagy részének egyszerűen nem képződik elég megtakarítása a nyugdíjas évekre: reális szcenárió mellett az átlagos nyugdíj az átlagos jövedelemnek mindössze a 13,5 százaléka lesz 2050-ben. Nyilvánvaló, hogy ezt a fundamentális problémát sem a születésszám növelésével, sem a nyugdíj-rendszer trükkös átalakításával nem lehet megoldani. Csak az lenne a valódi megoldás, ha valahogyan sikerülne növelni a foglalkoztatást és/vagy a termelékenységet és ennek hatására a jövedelmet. De ez egy olyan kérdéskör, ami messze túlmutat a nyugdíjrendszeren, és amit hosszú távon és tartósan egyedül az oktatási rendszeren keresztül lehetne érdemben befolyásolni.
- Mindenesetre addig is, amíg ez az alapprobléma megoldódik, valahogy enyhíteni kellene az időskori szegénységen, ami a következő évtizedekben fog csak igazán ránk szakadni. Guszti például azt javasolja, hogy a nyugdíj három elem-ből tevődjön össze:
  - (1) egy adóból finanszírozott alapnyugdíjból, ami a szolidaritást jeleníti meg, és mindenkinek alanyi jogon jár;
  - (2) egy kötelező munkanyugdíjból, ahol a járadékok direkt kapcsolatban vannak a befizetett járulékokkal és
  - (3) egy önkéntes részből.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a Népesedési Kerekasztal javaslata a nyugdíjrendszer valós problémáira nem keres és nem is nyújt semmiféle megoldást. Felmerülhet esetleg, hogy a javaslat nem is gazdasági, hanem sokkal inkább morális indíttatású, azaz nem a nyugdíj-rendszer megerősítése volt a mögöttes cél, hanem a gyermekvállalás ösztönzése, amihez a nyugdíj-rendszer csak eszközként szolgál.

A GAZDAG GYEREKE TÖBBET ÉR, MINT A SZEGÉNYÉ?

Elég könnyen belátható azonban, hogy a tervezett politikai eszköz nem az általános életigenlésről és a gyermekek jólétének növeléséről szól, hanem megint arról, hogy a gazdagok gyerekeit premizáljuk a szegényekével szemben, hiszen a jelenlegi rendszerben a szegény szülők amúgy sem igen számíthatnak nyugdíjra, így náluk a gyermekvállalási bonus-malus már nem oszt, nem szoroz.

Egy olyan országban, ahol a népesség egyharmada él szegénységben és/vagy társadalmi kirekesztésben, ahol a közoktatás súlyosan növeli a hátrányokat, ahol a családi adózás eleve a gazdag szülők gyerekeit díjazza, ahol a szociális támogatást hamarosan felváltja a közmunka, ahol felvetődik a családi támogatásnak a szülők foglalkoztatásához kötése, és ahol kormányzati szinten egyáltalán nem gondolkodnak az alanyi jogon járó nyugdíj bevezetéséről; ámde eljátszanak azzal a gondolattal, hogy a gyerekektől függjön a nyugdíj, ott minden azt sugallja, hogy a gazdag gyerek érték, míg a szegény gyerek kolonc. Ez azonban mind gazdasági, mind morális szempontból teljességgel elfogadhatatlan.

Sajnos erről nem beszéltünk Gusztival, de úgy érzem, egyetértene.

BERLINGER EDINA

A KÖZ-GAZDASÁG CIKKEINEK LETÖLTÉSE V.

	Letöltések száma
Kutasi Gábor (2013) The Reverse Balassa–Samuelson Effect in the Euro Zone. <i>Köz-gazdaság</i> , 8 (1). pp. 167–173.	165
Hoós János (2013) Európai jövőkép és Magyarország kilátásai. <i>Köz-gazdaság</i> , 8 (3). pp. 21–37.	165
Jenei György (2006) Közintézményi reformok szemléleti háttere és fejlődési pályái az ezredfordulón. <i>Köz-gazdaság</i> , 1 (1). pp. 81–95.	163
Rezessy Gergely (2012) Magyar alkalmazkodás az Európai Unió monetáris együttműködéséhez – tanulságok (Hungarian adaption to the monetary cooperation). <i>Köz-gazdaság</i> , 7 (4). pp. 13–31.	156
Simai Mihály (2013) Global economics governance in the post-crisis world. <i>Köz-gazdaság</i> , 8 (1). pp. 109–121.	154
Jensen, Jody (2013) The implications of the financial crisis on the EU and democracy. <i>Köz-gazdaság</i> , 8 (1). pp. 53–58.	146
Gervai Pál and Trautmann László (2013) A neoliberais "kapitalizmus" fogalom megszűnése (The disappearance of the term "neoliberal capitalism"). <i>Köz-gazdaság</i> , 8 (1). pp. 35–52.	142
Vertetics Ádám (2012) Magyar alkalmazkodás az Európai Unió foglalkoztatás- és szociálpolitikájához – tanulságok (The experiences from the Hungarian adaption to the common employment and social policy of the European Union). <i>Köz-gazdaság</i> , 7 (4). pp. 51–66.	139
Erdődi-Kovács Viktória (2013) Az integrációérettség elméletének továbbgondolása és kiterjesztése (Rethinking the theory of integration maturity). <i>Köz-gazdaság</i> , 8 (1). pp. 157–166.	138
Szent-Iványi Balázs and Bató Márk (2010) Az Európai Unió kibővítésének hatása a lisszaboni stratégia hatékonyságára. Tapasztalatok az Európa 2020 stratégia tervezéséhez (The effects of EU enlargement on the effectiveness of the Lisbon strategy – conclusion for the Europe 2020 strategy). <i>Köz-gazdaság</i> , 5 (4). pp. 73–86.	133
Magas István (2011) Post-Crisis Lessons for Open Economies. <i>Köz-gazdaság</i> , 6 (4). pp. 61–94.	132
Magas István (2011) Konjunktúraingadozások az Egyesült Államokban 1970–2010 – Értelmezési nehézségek = Business cycles and recession patterns in the US economy and in the G7. <i>Köz-gazdaság</i> , 6 (3). pp. 11–31.	131
Csaba László (2010) Economics of the new member states: A post-crisis perspective. <i>Köz-gazdaság</i> , 5 (3). pp. 41–53.	126
Szentes Tamás (2013) Tények, adatok és mutatószámok felhasználásának anomáliái (The anomalies of the usage of facts, data, and indexes). <i>Köz-gazdaság</i> , 8 (1). pp. 7–17.	115

A Köz-Gazdaság elmúlt tíz évének összes cikke elérhető az interneten keresztül is, honlapcímünk:

<http://kozgazdasagtudomany.uni-corvinus.hu/index.php?id=39836>

Az összeállítást a BCE Központi Könyvtárának munkatársai készítették, a 2015. március 11-i állapotnak megfelelően.